

Den danske mand er en ung blond pige – tanker om den danske højskolesang

Af Marianne Christiansen og Henrik Svane

Højskolens pligt er at være et forum for samtale og samsang tværs over diverse kløfter. Lever højskolesangene op til denne pligt? Er sangene både traditionsbevarende og fornyende, så den ældre og yngre generation kan mødes i fællessangen og få en mening ud af det?

Fællessang

Stuvende fuld foredragssal med Mor Danmark over talerstolen, Grundtvig og Kold på langvæggen og højskolesangbogen i hænderne på oldingen og den lille lyse pige og alle dem midt imellem, som af karsken bælg synger ud om »Kærlighed til Fædrelandet«. Det er den danske højskolesang. Eller rettere: Det er *også* den danske højskolesang.

Fællessang – det, at en forsamling, der er samlet i anledning af et foredrag, en fest, demonstration, møder af enhver slags – er en musikalsk samværsform, der fik sin folkelige udbredelse her i landet midt i forrige århundrede i forbindelse med demokratiseringsprocessen, »den folkelige vækkelse« med et smukkere udtryk. Højskolebevægelsen opstod som et led i den folkelige vækkelse. Der var brug for en skole, hvor folk kunne lære at tænke og tale selv og tage hånd om deres eget liv og land. Og det læres bedst gennem samtale og samsang.

Her er det nu sangen, det gælder. Hvorfor er denne fællessang så opreklameret blandt højskolefolk? Det er jo ikke, fordi folket i almindelighed savner adgang til musikalske oplevelser. Nej, det skyldes, at der er noget

helsebringende både for sjæl og krop ved at synge sammen med andre. Hvor tit giver man ellers sig selv lov til at trække vejret så dybt og prøve lidt flere af sin stemmes muligheder, end man til daglig tør? Og man skal ikke andet. I op til flere minutter skal man kun sætte lyd

på vejtrækning for at indgå i et fællesskab om at give et digt og noget musik liv. Man kan udtale smukke ord, som man ellers aldrig ville tage i sin mund, og man laver selv musikken. Man er fælles om at opleve et stykke lyrik/musik på nært hold, fælles om et frit

Højskolesangbogen i hænderne på oldingen og den lille lyse pige.

rum for tanker. En noget nær enestående chance i et mediefixeret, hurtigt-tikkende samfund.

Historiske sange og fædrelandssange

Hvad synger man så i højskolen i dag? Tager man højskolesangbogen, som er udkommet og á jour-ført ca. hvert 10. år siden 1894 (den nuværende 16. udgave er fra 1972), så finder man et overvældende overtal af digte fra o. 1840–70 og musik fra o. 1910–40 – historiske sange og fædrelandssange med musik af C. Nielsen, Laub, Aagaard og Oluf Ring. Det vidner selvfølgelig om disse sanges slidstyrke, at de stadig er de fremherskende, men det vidner også om en træghed og en modvilje mod at forny traditionen i efterkrigstiden. Havde der været efterspørgsel efter nye sange, var der nok blevet lavet nogle.

Da verden gik amok i 2. Verdenskrig, opstod et akut behov for nogen og noget at holde fast i som menneske og som nation. Og der var man så heldig at have et skatkammer fuldt af gode stærke digte og melodier plus nogle mindre gode og stærke, som alligevel kunne bruges. Der er ikke noget at sige til, at man efter krigen dyrkede mindet om de store oplevelser af fællesskab, man havde haft omkring de gamle fædrelandssange. De nye sange, der blev til under krigen, blev for de flestes vedkommende hurtigt slidt op: De havde ingen funktion udover den situation, de var skrevet til. Og nye efterkrigssange havde man åbenbart hverken lyst eller tid til at lære, nu da velfærdsstaten skulle flaskes op.

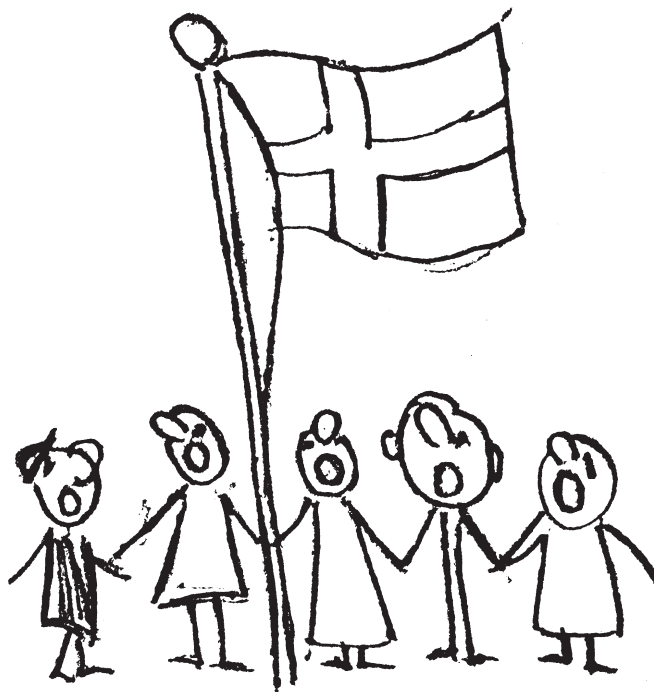
The times they are a-changing

Men der er heller ikke noget at sige til

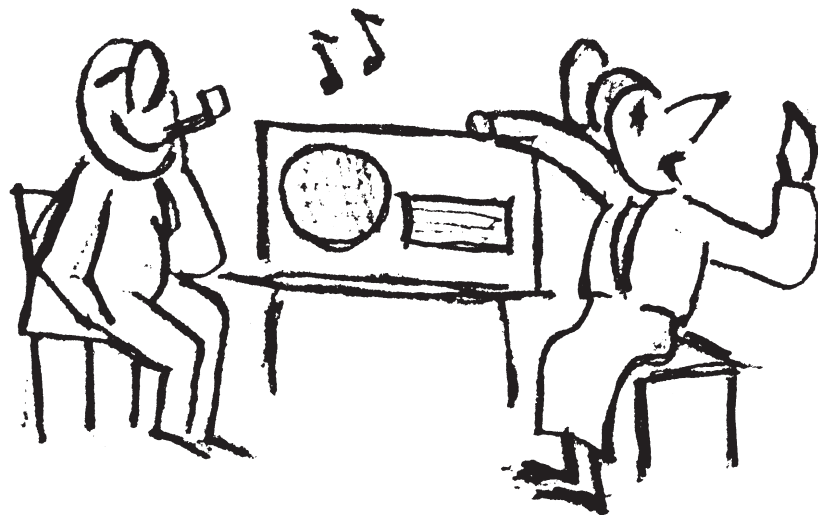
at den nye eftertidsgeneration, da den i 60'erne blev stor nok til at sige fra, var temmelig træt af andagten omkring Aksel Schiøtz og »de grønne lunde«. Ikke at der var noget galt med Aksel Schiøtz, men han fødes jo ikke i hver generation, og med ham havde forældregenerationen opstillet et tilsyneladende eviggyldigt ideal for, hvad der var smukt og rigtigt og dansk.

Og verden havde travlt, og børnene lærte engelsk og så fjernsyn og aviser – så, at der var noget koldt og råddent i verden. Derhjemme sang de »Jeg el-

sker de grønne lunde«. Børnene tog studentereksamen og Dylan sang, at tiderne skifter på engelsk. Derhjemme sang de, hvis de overhovedet sang mere, »Danmark i tusind år«. Og så kunne det også være det samme! Hver mand sin guitar og »we shall overcome« uden alt det gamle lort! Protesten mod misrøgten af verden var international og havde sine musikalske rødder i USA (Seeger, Dylan, Baez). Skulle der syn- ges ærligt og oprigtigt om noget, der vedkom en, skulle det være på engelsk. Hvad nyttede en dansk-sproget protest

Da verden gik amok.

Hver mand sin guitar og »we shall overcome«.

mod Vietnam-krigen? Desuden var der ingen etablerede danske digtere, der ville give sig i kast med protesten. I Højskolesangbogen står som repræsentant for den nyeste digtning kun Frank Jæger med kærligheds- og naturlyrik. Derimod er der som en cadeau til protestbevægelsen en udgave af Dylans »Blowing in the Wind«, hvis klaver-akkompaniment tilstræber en stil midt mellem »Nu dages det brødre« og »Så går vi til enkebal«.

Bevægelserne

Nu gik det hverken værre eller bedre, end at EF lagde sin klamme hånd om landet. Oliekrise og oprustning. USA var ikke længere hippiernes og protestens hjemland, men kulturimperialis-

mens. Det store flip ramte jorden og blev efterhånden til folkebevægelse, kvindebevægelse, græsrodsbevægelser. En slags folkelig vækkelse og igen et behov for noget at holde fast i. Man begynder igen at synge på dansk, der laves sange i tilknytning til bevægelserne, og endnu engang griber man tilbage til »den gamle« fra forrige århundredes vækkelse, Grundtvig, og prøver på at give hans stadig aktuelle digte en aktuel musikalsk dragt.

Men i mellemtiden er det gamle foreningsliv, hvor fællessangen trivedes gået i opløsning p.gr. af fjernsyn, generationskløften og almindelig travlhed. De, der sidder tilbage i foredragssalen med højskolesangbogen, repræsenterer den sangtradition, som de unge kas-

serede, og de kasserer nu omvendt de unges musik og tager patent på hvad fællessang og højskolesang er. Flertallet af unge er enten holdt op med at synge eller har aldrig lært det (Folkeskolen holdt efterhånden op med at påtvinge ungerne sange, hverken de eller lærerne gad at synge). Det eneste nye forum for fællessang er demonstrationer, og her skal sangene helst være korte og kontante, og ikke med den horisont, der kendetegner en god fællessang, der tager sin tid.

Sang er blevet noget man hører på, ikke noget man synger. De forskellige bevægelser udgiver til tider sangbøger, men kun til udbredelse i en snæver kreds. Det hidtil bedste forsøg på en ny »bred« sangbog er »151 andre sange«

Grundtvig i aktuel musikalsk dragt.

som for største dels vedkommende er sange, som vi kender fra medierne – vor tids sanglærer. Undertiden gør sangere og musikere et forsøg på at udgive sange beregnet på fællessang – f.eks. Grundtvig med nye melodier (Leif Varmark og Erik Grip). Men så længe der ikke er et forum for fællessang er det jo at fyre for gråspurvane. Rent bortset fra melodiproblemet, som vi vender tilbage til om lidt.

Den danske sangskat

Her ligger højskolens udfordring. Det er højskolens pligt at være forum for samtale og samsang tværs over diverse kløfter. I højskolen kommer den unge generation, og den har krav på at lære at synge sammen og opleve fællessangen. Det er vanvid at tro, at man kan stikke folk den nuværende højskolesangbog i hånden og sige: »Værsgo, her er den danske sangskat, brug den« og få noget godt ud af det. For folk, der er opdraget med den rytmiske musik vil det være det samme som at bede dem spille lur! På mange højskoler kringles problemet ved at man til daglig synger efter »151 andre sange«, fotokopier o.lign., og når der så kommer folk fra egnen, støver man højskolesangbogen af og tager et par stykker fra den, så er alle tilfredse.

Men det er en lappe-løsning. For man kommer ikke uden om, at højskolesangens væsen bl.a. også er at provokere. Ikke aggressivt, men på en måde, så folk får ørerne op for, hvad der rører sig udenfor og indeni dem og kommer til at tænke nye tanker. Og så kan det ikke nytte at lade en gruppe sidde med sit patent på den »rigtige« højskolesang og en anden med de smuler der falder fra medieverdensens bord.

Behov for nye sange

Som aftager af sange må højskolen sørge for at der bliver skrevet og komponeret nogle gode slidstærke nye sange. Nye sange betyder nyt melodistof! Man kan sige meget godt om Carl Nielsen og Thorvald Aagaard og hele reformgenerationen omkring 1. Verdenskrig, men fordi de mente, at den folkelige sang skulle hente sit melodistof fra musikken før 1800, er det ikke sikkert det gælder for vore dages folkelige sang, ligesom det ikke er sikkert, at Aksel Schiøtz tolker danske sange bedre end Poul Dissing. Og de der mener at en forsamling ikke kan synge rytmisk musik, kan trøste sig med at folk aldrig har kunnet synge. Fællessangens historie er fuld af komponisters og andre musikmenneskers klager over, at folk synger »forkert« og falsk og hver med sit næb. Grunden til at den traditionelle højskolesang tilsyneladende går mere smertefrit, er at der nutildags altid er et klaver og en melodibog til at skubbe og trække folk igennem. Der er endnu for få der spiller ordentlig rytmisk klaver, men antallet stiger, efterhånden som man på læreanstalterne tager den rytmiske musik alvorligt. I denne forbindelse skal man heller ikke undervurdere folks ører. De sidste årtiers rytmiske musik er ikke flydt sporløst gennem vore hoveder: Vi ved godt nogenlunde hvordan det skal lyde, hvis vi bare tør synge selv.

Problemet er ikke løst ved at skrive de bedste danske grupper og sangeres numre ned og udgive dem i sangbogsform (helst i et mere stilrent og kompetent arrangement end det førømtalte Dylan-nummer). Undertiden kan en god solosang blive en god fællessang. Men hvis højskolen vil bevare sin sang-

tradition er det nødvendigt med en vis udfarenhed både m.h.t. at bestille tekster og melodier hos digtere og komponister og m.h.t. at få forskellige grupperinger til at synge noget andet end de plejer, hvis de overhovedet plejer.

Aktuelle sange

Højskolesangbogen er i øjeblikket på vej i 17. udgave. Det forlyder at alt ikke-nordisk stof er taget ud. Uanset hvad man mener om en sådan disposition, åbner den i hvert fald mulighed for optagelse af en masse nye danske sange. Mon det bliver Halfdan Rasmussen/Mogens Jermin Nissen og Christian Alvad, Benny Andersen eller landsholdets sang »Den lille grimme ælling«, Gnags, Linnet eller Michael Falchs nye Danmarks-flip, BZ-er-sange, bøsse-sange eller børnesange? Det er helt sikkert ikke en nem opgave,

sangbogsrevisions-udvalget har. Det er aldrig nemt fra centralt hold at vurdere hvilke sange folket vil og bør synge. Men vi tror, det ville være en god idé, hvis man udover som nævnt at være mere udfarende skelede lidt til hvad der synges rundt omkring i de forskellige grupperinger og vovede pelsen ved at tage sange ind, som måske ikke holder i hundrede år, men som giver et billede af det liv der leves på godt og ondt i Danmark i dag. Sange er til for at syn- ges, og de, der ikke tåler slid, kan jo sorteres fra ved næste sangbogsredaktion. Højskolesangbogen skulle gerne være en levende lyrisk/musikalsk danmarkshistorie, der kan provokere alle slags folk til at trække vejret, så det kan høres, og lukke verden op på en anden måde end den man troede var den eneste mulige.

